

S-4

Gerçekçi Edebiyatın Bir Temel Taşı: Kuyucaklı Yusuf

Kuyucaklı Yusuf, yozlaşmış yönetici ve eşraf karşısında, halk insanının taşıdığı değeri gösterir.

Sabahattin Ali'nin sanatını, yakın arkadaşı Cevdet Kudret, şöyle özetler: "Çevreye dışarıdan bakarak değil, onun içinde yaşayarak olayları ve kişileri gören ve eleştiren Sabahattin Ali, böylece kendinden önceki 'gözlemci gerçekçilik' yerine 'eleştirel gerçekçilik' akımına öncülük etmiştir."

"Kuyucaklı Yusuf" romanıyla Türk edebiyatına gerçekçilik akımının bir temel taşı yerleştiren Sabahattin Ali, sanatın topluma karşı önemli bir görevi olduğunu düşünüyordu. Bu görevi de ona göre ancak toplumcu ve gerçekçi bir edebiyat yerine getirebilirdi:

"Edebiyat, hatta genellikle sanat, hence sanatçının düşündüğü ve duyduğu bir düşüncenin ve bir duygunun ortaya atılması, yayılma-

sı demektir; yani bir tür propagandadır. Ben hiçbir zaman sanatın amaçsız olduğuna inanmadım. Sanatın bir tek ve açık amacı vardır: İnsanları daha iyiye, daha doğruya,

daha güzele yükseltmek ve insanlarda bu yükselme isteğini uyandırmak.

(...) Bireycilikten öğrendiği kadar yaşama, çevreye dönmek, çevreden birçok şeyler almak ve çevreye birçok şeyler vererek yazmak gerekir. Bunun yapılabilmesinin birinci koşulu ise, yazana gerçekçi olmak izninin verilmesidir."

O yaşamı boyunca sanatın topluma bir kat-

kısı bulunması gerektiğini savunmuş, yapıtlarıyla ülkesindeki insanların özgür yaşamalarını, emeklerinin karşılığını elde etmelerini sağlamaya çalışmıştır. Desteklediği yazarlar, kalemini halkın yararına kullananlardır. Bu doğrul-

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

tuda hangi yapıtların, nasıl başarı-
lı olabileceğini şöyle açıklamıştır:

“Yeni şairlerimizin halkla olan ilişkileri ve yazılarının içi, özü, eski gazel şairlerinininkinden farklı değildir.

(...) Tıpkı eskiler gibi, büyük kitleyi ilgilendiren sorunlar yerine, kendi duygu ve düşünce mozaiklerini yazılarında işlemeye özenmektedirler.

(...) Kitle için yazdıklarını sa-
nan yazarla-
rımız en gü-
lünç olanla-
rıdır. Kitle
ile birlikte
acı çekme-
yen, halkın
sevinci ile
yüzü gülüp
onun isyanı
ile şaha
kalkmayan,
nabızı kitle-
nin nabızıyla atmayan adamın kit-
leye ‘Sen’ diye seslenmesi hatta
gülünçten de ileri bir şeydir.”

Sabahattin Ali sanatı toplu-
mun hizmetinde görür, sa-
natın tüm ayrıntılarıyla ya-
şamı kapsamasını ister. “Sanat için sanat” anlayışının karşısındadır. O, sanatı amaç değil, araç sayar. Toplumcu sanatın “insanları daha ileri, daha mutlu bir geleceğe hazırlayacağını” düşünür.

“Sanatın bir tek ve açık amacı vardır: İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek ve insanlarda bu yükselme isteğini uyandırmak” diyen Sabahattin Ali, kendi yapıtlarında da bu amacın gerçekleşmesine çalışmış; bu yolun

önüne dikilen engellerle savaşmıştır. Söz konusu engeller toplumsal adaletsizliğe yol açan bozukluklardır. “Kuyucaklı Yusuf” romanı böyle toplumsal bozuklukları konu edinir.

Çoğunluğu köy enstitülerinden yetişen ve Anadolu’nun gerçeklerini sergileyen, sorunlarını tartışan kuşağın yazarları, iki başyapıtın etkisinde olduklarını sık sık yinelemişlerdir: Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Yaban”ı, Sabahattin

Ali’nin “Kuyucaklı Yusuf”u.

Sabahattin Ali’nin romanı, toplumsal yapıdan kaynaklanan bir çelişkiyi, bürokrasi ve eşraf ile ezilen halk arasındaki çatışmayı konu edinir.

Sabahattin

Ali, Kuyucaklı Yusuf adlı kişiyi Aydın Cezaevi’nde tanıyıp serüvenini dinlemiş ve adını değiştirmeden yapıtına geçirmiştir.

Romanda yazarın kendisinin de yetiştiği Edremit’ten adları değiştirilmeden aktarılmış daha başka kişiler, yaşama uygun çizgiler, gerçek olaylar vardır. Bu yüzden de roman tefrika edilirken “Geçmişteki olayları kurcalıyor” diye ilçe halkı arasında tedirginlik duyanlar görülmüştür.

Roman, Edremit’in 1903-1915 yıllarındaki toplumsal yaşamını yansıtır. Ancak romanın yayımlandığı 1930’ların Anadolu’sunda yaşananlar da yapıtta anlatılanlara pek uzak değildir.

Anasıyla babası köyünde eşkı-

Romanda Edremit’ten
adları değiştirilmeden
aktarılmış daha başka kişiler,
yaşama uygun
çizgiler, gerçek
olaylar vardır.

ya baskınında ölen ve Kaymakam Salahattin Bey tarafından büyütülen Yusuf'u da olaylar eşkiya olup dağa çıkmaya zorlayacaktır.

Roman, kasaba çevresini, toplumsal koşulları ve kişileri canlı gözlemlerle doğru bir biçimde dile getirir.

Yusuf'un serüveni şöyle gelişir:

Anasız babasız kalmış dokuz yaşındaki Yusuf, Salahattin Bey'in üç yaşındaki kızı Muazzez'e ağabey olmuştur. Yusuf zamanından önce olgunlaşmış, ağır başlı, içine kapanık, özverili bir kişidir. İçinden geldiği köy çevresine ve doğaya derinden bağlıdır. Kent yaşamına ve yozlaşmış değer yargılarına tepki gösterir.

Kaymakam Salahattin Bey'in eşi Şahinde uyumsuz, eğlence düşkününü bir kadındır. Salahattin Bey bu nedenle evinden kopmuş, içkiye dadanmıştır.

Muazzez onüç yaşına geldiğinde güzelliğiyle çevrenin dikkatini çekmeye başlamıştır. Bir bayram eğlencesinde Fabrikatör Hilmi Bey'in oğlu Şakir, Muazzez'e sataşınca Yusuf'tan dayak yer. Kıza göz koymuştur. Onunla evlenebilmek için babasıyla birlikte Kaymakam'ı borçlandırır. Yusuf arkadaşları bakkal Ali'nin yardımıyla bu borcu öder. Ali de, Yusuf gibi Muazzez'i içten içe sevmektedir.

Bir eğlence gecesinde sarhoş Şakir, Ali'yi tabancayla öldürür; ancak rüşvet ve yalancı tanıkla kurtulmayı başarır. Ali'nin anısına saygı besleyen Yusuf, Muazzez'den uzak durmaktadır. Sonunda Şakir'in sahip olacağını gördüğü kızı kaçıtır.

Salahattin Bey bulup getirdiği

kaçakları evlendirmiştir. Yusuf kaymakamlıkta küçük bir görevle çalışmaktadır. Salahattin Bey'in ölümünden sonra ailenin geçim sıkıntıları başlar. Fabrikatör Hilmi Bey'le oğlu, yeni kaymakamı kendi çevrelerine alırlar. Gezici bir göreve verilen Yusuf sık sık kasabadan uzaklaşmakta, kaynanası evde çalgılı, içkili eğlenceler düzenlemektedir. Yusuf ansızın döndüğü bir gece kaymakamı, Hilmi Bey'le oğlunu, jandarma komutanını kaynanası ve eşiyle eğlenirken bulur. Çıkan kavgada, masa başındakileri öldürür. Yaralanan Muazzez'le birlikte evden uzaklaşırlar. Genç kadının ölümü üzerine Yusuf acısını içine gömerek yeni bir yaşama doğru ilerler!

"Sabahattin Ali-İnsan ve Eser" başlıklı büyük bir yapıtın sahibi olan Ramazan Korkmaz, kitabında "Kuyucaklı Yusuf" romanının "aşk, bedbinlik, yalnızlık, kaçış, doğa..." gibi izleklerini ayrıntılı bir biçimde göstermiştir.

Bu inceleme romanda toplumsal adaletsizliğin nasıl işlendiğini şöyle göstermektedir:

"Romanda köylülerin, işçilerin bakımsızlığı, kötü kaderlerine ve fırsatçıların insafsızlığına terk edilişi anlatılır.

Yusuf'un felaketi anne ve babasının dağ eşkiyalarınca öldürülmesiyle başlar. Ve Edremit'teki yasal görünümlü kent eşkiyaları tarafından değerlerinin yağmalanması ile devam eder.

Fakir, aç, çıplak köy insanının sahipsizliği ve dağ eşkiyalarının işlediği cinayetler bir yana, kasabalarda yaşayan insanları soyan, sö-

müren ve baskılarla sindirmeye çalışan Fabrikatör Hilmi Bey ve tafesi gibi kent eşkiyalarının 'cürümleri', cinayetleri meşru zeminlerde bile iltifat görmektedir."

(...) Romanda Kübra ve annesi ile temsil edilen ve 'dillerini' Yusuf'tan başka kimselerin pek anlamadığı ya da anlamak istemediği zeytin işçileri, hiçbir sosyal güvenceye sahip değildir. Bu insanların iş güçleri yanında bedenleri ve insanlık onurları da fırsatçı 'kasaba mütegalibesi' tarafından sömürülmekte ve ayaklar altına alınmaktadır...

(...) Hilmi Bey talfesinin 'kendilerine benzeyen bir partileri vardır'. Yani güçlü ve zengin oldukları için, politize olmuş devlet otoritesini çıkarları için kullanabilmektedirler. Gerçekten devletin idari mekanizmasını bu denli istismar eden bu 'mütegalibe' zümreye kimseler bir şey yapamaz. Selahattin Bey'in ölümünden sonra yerine gelen kaymakam İzzet Bey de; onlara dış geçiremeyeceğini anlayınca, ilk günlerdeki ciddiyetini terk ederek onların yanında yer alır ve adeta Hilmi Bey'lerin bir kuklası durumuna düşer."

Söz konusu inceleme "Kuyucaklı Yusuf" romanındaki bir başka izlek olan "yozlaşma"yı da şöyle açıklamaktadır:

"Yozlaşma, daha çok cemiyetin üst tabakalarını oluşturan zengin

ya da okumuş 'münevver' kesimlerde görülen bir tür sapmadır.

Kuyucaklı Yusuf'ta zengin Hilmi Bey, oğlu Şakir, Hacı Ethem, Kaymakam İzzet Bey, rüşvet karşılığı Şakir'in cinayeti işlediği silahı değiştirerek yerine başkasını koyan Cemal Çavuş insani değerler ve ahlaki bakımdan yozlaşmış, terreddi etmiş insanlardır.

Bunlar sahip oldukları 'para', 'nüfuz' ve 'yetki' gibi bütün güçleri güçsüz ve zavallı insanların mutsuzluğuna sebep olacak tarzda kullanarak sosyal bünyenin yaralanmasına sebep olurlar."

Sabahattin Ali yapıtını üç ciltten oluşan bir dizi olarak tasarlamıştı. Yakın arkadaşları Cevdet Kudret ile Pertev Naili Boratav'ın açıklamalarına göre "Çineli Kübra" adını taşıyan ikinci ciltte Yusuf'un eşkiyalık serüveni anlatılacaktı. Bu ciltte haksızlığa başkaldıran, ezilenlerin yanında yer alan bir kahraman-eşkiya tipi canlandırılacaktı.

Üçüncü ciltte dağdan inen Yusuf'un yörükler arasına katılması işlenecek ya da roman kişilerinin Ankara'ya göçmesiyle Cumhuriyet döneminde başkent'in toplumsal yaşamı ele alınacaktı.

Yazarın kendi trajik yaşamı bu çalışma tasarısının gerçekleşmesini engellemiştir. •

